



Naturskyddsföreningen
Västerås

Västerås 2026-02-23

Västerås stad
Kommunstyrelsen
kommunstyrelsen@vasteras.se

Västerås översiktsplan Utblick 2070
Diarienummer KS 2020/01379-3.1.1

Naturskyddsföreningen i Västerås har tagit del av granskningshandlingen för Västerås översiktsplan Utblick 2070 och lämnar nedanstående synpunkter. Fortsättningsvis förkortas Naturskyddsföreningen i Västerås enbart som Naturskyddsföreningen.

VARFÖR SKA VÄSTERÅS STRÄVA EFTER ATT VÄXA?

Naturskyddsföreningen anser att frågan som vi lyfte i samrådet – om varför man strävar efter att Västerås ska växa – inte har besvarats. Vi vill därför förtydliga frågan: Vilka intressen har Stadsledningskontoret eller Kommunen av att staden växer? Varför är det bra att staden växer överhuvudtaget? Anledningen till att vi ställer dessa frågor är på grund av hur texten är formulerad i denna fråga. Vi är medvetna om att befolkningen växer och att stora och medelstora städer påverkas mest av detta. Men att aktivt uppmuntra människor att flytta till Västerås, såsom det formuleras i Översiktsplanen, är något annat än att behandla befolkningstillväxten som ett oundvikligt fenomen som kommunen måste hantera.

Redan i inledningen till Översiktsplanen (s. 3) anger kommunstyrelsens ordförande Staffan Jansson (S) riktlinjerna: "Västerås är en universitetsstad, vilket stärker det lokala näringslivet och ger oss ökad möjlighet att *utvecklas till en ännu mer attraktiv stad*" (Naturskyddsföreningens kursivering, obs). Med vilket syfte ska staden (med omnejd) vara attraktiv? Detta är en tanke som upprepas genomgående i hela planen.

En annan sak är att vilja utveckla staden till en stad med mer grönska och med tillgång till natur, en stad med väl utbyggda gång- och cykelvägar och en effektiv kollektivtrafik, en stad med god tillgång till olika funktioner och mötesplatser, en stad med låg bullernivå och låga luftföroreningar samt en stad där människor upplever trygghet. Dessa egenskaper bidrar i slutändan till att göra en stad attraktiv. Men att uttryckligen ange att förbättringarna genomförs för att staden ska bli attraktiv är att lägga tyngdpunkten på fel ställe. Syftet bör inte vara att göra staden attraktiv för att locka hit fler invånare.

Exempel på att man syftar i Översiktsplanen till att Västerås ska växa med nya invånare finns i följande illustrativa citat (kursiveringarna är Naturskyddsföreningens, obs):

- "Här kombineras den mindre stadens närhet och attraktiva livsmiljöer med den större stadens kraft, puls och utbud. Detta *lockar* både företag att etablera sig här och människor att *flytta hit*" (s.6).
- "Svartån gör oss attraktiva som boendeort för både studenter och arbetskraft" (s. 12).
- "Det handlar bland annat om att *locka* större flöden av människor" (s. 25).
- "Handel, tjänster och hotellverksamhet är viktig för kommunens utveckling och attraktivitet. Genom att skapa offentliga rum och stråk i samverkan med näringslivet ökar vi *dragningskraften tillsammans*" (s.27).
- "Verka för en ännu *mer attraktiv kommun* och ett levande city. Utveckla Västerås till en attraktiv universitetsstad" (s. 37).
- "Väl fungerande friluftsområden kan också bidra till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten. Detta kan bidra till att *fler väljer att flytta till de städer* som kan erbjuda rika möjligheter till friluftsliv" (s. 48).
- "[Irsta] är även attraktiv för pendlare till Stockholm i och med sitt strategiska läge öster om Västerås tätort, Stockholmsvägen och i nära anslutning till E18" (s. 59).

AVFOLKNINGEN AV LANDSBYGDEN ÄR INTE BRA

Att aktivt locka arbetskraft, studenter, pendlare med mera till Västerås innebär att man samtidigt bidrar till att utarma landsbygden i länet. Mindre orter kämpar i dag för att behålla sin befolkning för att slippa riva tomma – men fortfarande fullt brukbara – bostäder och avveckla annan verksamhet. Det finns många vinster med att mindre städer och samhällen i länet behåller sina invånare och även kan attrahera fler.

När landsbygden avfolkas uppstår en rad negativa konsekvenser – ekologiska, ekonomiska och sociala. Avfolkning leder ofta till nedmontering av service och infrastruktur, exempelvis stängda skolor och vårdcentraler samt försämrade kollektivtrafik. En negativ spiral uppstår: färre invånare → sämre service → ännu färre invånare. Detta innebär, utöver betydande sociala konsekvenser, även en ökad belastning på miljön. Det får dessutom följder för samhällelig resiliens och krisberedskap: ett land där befolkningen är mer geografiskt spridd är mindre sårbart för energikriser, extremväder och störningar i försörjningskedjor. En stark landsbygd är central för ett starkt land, och en alltför stark koncentration av näringsliv och invånare till Västerås riskerar att motverka detta.

"Utbyggnadsområden i landsbygdskärnorna behöver ta viss brukningsvärd jordbruksmark i anspråk för att möjliggöra en sammanhållen struktur och värna om orternas rekreationsområden" (s. 55). Här vill Naturskyddsföreningen påpeka att det är viktigt att produktiv jordbruksmark påverkas i så liten omfattning som möjligt och att den inte försvinner i onödan. Detta bör framgå tydligt i Översiktsplanen.

KONSEKVENSER FÖR GRÖNOMRÅDEN

I vårt svar till remissen i samrådet skrev vi att Naturskyddsföreningen med oro ser på den kraftiga expansionen av Västerås, där två tredjedelar av de 100 000 invånarna ska bo i staden. Vi skrev: "I Grönstrukturplanen varnas det just för att antalet invånare per kvadratmeter grönyta kan ha stor påverkan på befolkningens hälsa och parkernas välmående. Vad gäller tryck på grannskapsparker har Västerås stad '50 kvadratmeter friyta per invånare som riktlinje för grannskapsparker och stadsdelsskogar sedan 2003, vilket baserades på förslag från Byggforskningsrådet och rekommendationer från Boverket' (Grönstrukturplan s. 85)." Naturskyddsföreningen anser att det i Översiktsplanen måste framgå tydligt hur detta planeras att hanteras.

I samrådsredogörelsen svarade Stadsledningskontoret på våra frågor med en mycket oklar text: "Naturskyddsföreningen anger att det finns risk att parker & grönytor trängs bort vid stegvis detaljplanering pga hus med utbytbar yta konkurrerar med gröna ytor vid varje. I översiktsplanen är det tydliggjort vilka kärnvärden som hänsyn måste tas till".

Naturskyddsföreningen påpekar fortfarande att Översiktsplanen saknar en närmare presentation och riktlinjer för hur Västerås grönområden kommer att påverkas av den planerade befolkningsökningen. Om Västerås växer med 100 000 invånare, varav en del bor inne i staden, kommer grönytor att utsättas för ökad belastning. När antalet invånare växer minskar kvadratmeterytan grönyta per person, och ökad användning av grönytor leder följaktligen till större slitage på grönområdena. Detta är inte hanterat i Översiktsplanen.

STARKARE SKYDD FÖR GRÖNA OMRÅDEN OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

I Översiktsplanen står det: "I den växande staden behöver gröna områden säkras för invånarnas behov av rekreation och biologisk mångfald. Följande områden med mycket hög biologisk mångfald och stora rekreativa värden för invånarna planeras få ett starkare skydd än idag: Johannisberg-Önstensborg, Vedboskogen, Uppåkerskogen-Alphyddan, Badelundaåsen (södra delen) och Björnön (statligt reservat)" (s. 48).

Eftersom det inte framgår i Översiktsplanen hur detta "starkare skydd" ska genomföras vill Naturskyddsföreningen att detta tydliggörs. Inom Västerås tätort och närmaste omland är endast 1 % av landarealen skyddad för naturen eller friluftslivets skull (Statistiska centralbyrån, 2022). Behovet av att ett ökat skydd redovisas och att områden pekas ut i Översiktsplanen är därför stort.

På sida 61 står det: "Vid en fortsatt lokaliseringsprövning kommer hänsyn att tas till jordbruksmark, fornminnen, biotopskydd, skyddade arter enligt artskyddsförordningen, miljörisker, risker som ras/skred eller översvämning samt tillgång till dricksvatten och möjlighet att anordna avlopp." Uppräkningen behöver kompletteras med naturvärden, biologisk mångfald och hotade/rödlistade arter – alltså inte bara skyddade arter.

Som det står i Översiktsplanen: "[...] och den tätortsnära skogen sköts med fördel med fokus på natur- och rekreationsvärden" (s. 34). Här anser Naturskyddsföreningen att skogsbruket,

med inriktning på den skog som staden äger, bör bedrivas enligt naturnära, hyggesfritt skogsbruk, till exempel enligt Lübeckmetoden.

Slutligen, vad gäller biologisk mångfald, vill Naturskyddsföreningen påpeka att planen saknar ett tydligt ställningstagande om bevarande och förstärkning av mörka områden i staden och dess närhet. Både människor och djurliv behöver områden med mörker för att exempelvis organismer som fladdermöss och nattlevande insekter ska överleva. Även människor är, enligt vår dygnsrytm, beroende av mörker. Den gröna ringen är ett gott exempel, men även omlandet bör utformas så att biologisk mångfald kan spridas i landskapet. Planen behöver i större utsträckning ta hänsyn till ekologiska samband.

EKONOMISK TILLVÄXT UTAN VILLKOR?

I Översiktsplanen skriver man i relation till ekonomisk tillväxt att den ska vara ”god” och att man måste ”säkerställa en god ekonomisk tillväxt” (s. 10 och s. 45), men det framgår inte vad som avses med ”god” ekonomisk tillväxt eller hur den ska säkerställas.

Ekonomisk tillväxt innebär en ständigt ökande produktion, och forskning visar att hållbar utveckling och ständig ekonomisk tillväxt ofta är oförenliga. Tillväxtens ökande konsumtion leder inte bara till större miljöpåverkan och resursutarmning, utan också till global ojämlikhet, med krig, orättvisor och fattigdom som följd. Historien visar detta under de senaste tvåhundra åren, och inget tyder på att situationen förändras så länge samma aktörer fortsätter styra ekonomin. Det är det vinstdrivna ekonomiska systemet som har utarmat jorden, utfiskat haven och förorenat naturen. Den vinstdrivande industriutvecklingen har bidragit till klimatkrisen. Att förlita sig på att samma ekonomiska aktörer ska leda oss mot hållbarhet är därför naivt. Det är i stället hög tid att andra samhällsaktörer – bortom företagsintressenas inflytande – får styra över vad, hur mycket och på vilket sätt vi producerar, för att möjliggöra den nödvändiga samhällsomställningen.

Västerås översiktsplan: Utblick 2070 innehåller många positiva aspekter, men ser ekonomisk tillväxt enbart i relation till befolkningstillväxt. Planen missar att lyfta de negativa konsekvenserna för naturmiljön av en ekonomisk utveckling utan central styrning. I Västerås stads långsiktiga strategiska dokument ställs inga krav eller gränser för företagen, och det nämns inte hur myndigheterna avser att reglera eller villkora näringslivet för att styra utvecklingen mot en mer hållbar riktning.

LOKALISERING AV ENERGIANLÄGGNINGAR

I vårt remissvar i samrådet skrev vi att Naturskyddsföreningen anser att det, inom ramen för Översiktsplanen, behöver tas fram en vindbruksplan för framtida lokalisering av vindkraft. På samma sätt bör en solbruksplan upprättas för framtida parker för solkraft. Även för större anläggningar för energilagring, såsom batterier eller vätgas, bör det finnas planer för lämpliga placeringar. Det blir sannolikt allt vanligare med kombinerade energiparker med både elproduktion och energilagring.

Naturskyddsföreningen anser att vi fortfarande inte har fått svar på vår fråga ovan. Om detta inkluderas i Översiktsplanen underlättas styrningen av framtida etableringar av sådana anläggningar till de mest lämpliga platserna.

SAMMANFATTNINGSVIS VILL NATURSKYDDSFÖRENINGEN ATT:

- Översiktsplanen måste motivera varför man strävar efter att Västerås ska växa.
- Det måste tydligt framgå i Översiktsplanen att produktiv jordbruksmark ska påverkas eller försvinna i så liten omfattning som möjligt.
- Översiktsplanen måste tydligt ange hur problemet med minskad kvadratmeter grönyta per invånare vid befolkningstillväxt planeras att hanteras.
- Översiktsplanen måste tydliggöra hur det "starkare skyddet" för gröna områden och biologisk mångfald ska genomföras.
- Översiktsplanen måste presentera hur man avser att reglera eller villkora näringslivet för att styra ekonomisk tillväxt mot en mer hållbar riktning.
- Översiktsplanen måste innehålla en solbruksplan och en vindbruksplan för framtida lokalisering av sådana anläggningar till de mest lämpliga platserna.

o o o o o o o o o o

Yttrandet har sammanställts av arbetsgruppen Stadsplanering
Naturskyddsföreningen i Västerås

Med vänlig hälsning
Moa Olivensjö,
ordförande för Naturskyddsföreningen i Västerås
vasteras@naturskyddsforeningen.se
073-808 44 32